

Yhteisöllinen oppilashuolto yhteisöllisyyteen ohjaamassa ja kouluviihtyvyyttä vahvistamassa

Koulutuksen vastuullinen johtaja, koordinaattori ja kuntien sekä osallistujien prosessiohjaus Sari Koski, Turun yliopiston Brahea-keskus, Areal Research and Development (@utu.fi, 040 549 5891)

Koulutuksen sisällön asiantuntija ja vastuhenkilö FT Katriina Sulonen

Yhteisöllisyys koulun toimintakulttuurissa

Pedagogista ja positiivista johtajuutta, lukuvuosisuunnitelmaa, opiskelijahuoltoa, OPS:n ohjaavuutta, tiimityötä, monimuotoisia oppimisympäristöjä, yhteisöllistä tiedon tuottamista

Koulutuksen tavoite

- Laajentaa näkökulmaa lukuvuosisuunnitelman toteutukseen
- Lukuvuosisuunnitelman merkitys yhteisöllisyyteen ohjaamassa
- Oppimista ja hyvinvointia edistävän koulutuksen järjestäminen, OPS uudistukset
- Yhteisöllinen opiskelijahuolto
- Yhteinen tiedon tuottaminen
- Työpajatyöskentelyt, välitehtävät ja yhteiset keskustelut ammatillisen kasvun ja kehittymisen vahvistajina

Perusopetusasetus §9

- Opetuksen ja työaikojen suunnittelu

Opetuksen järjestäjän tulee laatia lukuvuosittain opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma, josta määrätään opetuksen yleisestä järjestämisestä, opetustunneista ja opetuksen yhteydessä järjestettävästä muusta toiminnasta sekä työajoista, koulun ulkopuolella annettavasta opetuksesta sekä muista tarpeellisista opetuksen järjestämiseen liittyvistä asioista.

Opetuksen järjestäjän tulee ennalta ilmoittaa oppilaille ja näiden huoltajille keskeisistä 1 momentissa tarkoitetuista asioista.

Mitä tämä tarkoittaa käytännössä?

Opetussuunnitelman perusteet antaa mahdollisuuden lukuvuosisuunnitelman joustavaan, monipuoliseen käyttöön koulun toimintaa ohjaavana asiakirjana.

Opetussuunnitelmaan tulee kirjata oppimisen ja osaamisen arviointiin liittyvät asiat, muutoin lukuvuosisuunnitelman voisi ajatella olevan keskeinen koulun toimintaa ohjaava asiakirja.

Eikä vain oppilasmääriä, oppitunteja tms. numeerisia asioita sisältävä asiakirja.

Positiivisen vahvistaminen koulun arjessa

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet edellyttävät, että koulujen tulee tarkastella ja muokata toimintakulttuuriaan kohti yhtenäisiä kaikille hyviä käytänteitä.

Koulun toimintakulttuuriin uudistaminen edellyttää, että uskalletaan tarttua epäkohtiin ja nähdään kritiikki vahvuutena kohti rakentavaa uudistamista

Jokaisen koulun arjessa on positiivisen vahvistamisen rutiineja, ne täytyy vaan nostaa esille.

Muutamia pohdintoja positiivisen vahvistamiseen

- Koulun ilmapiiri, koulun tapa toimia ja olla vs. koulun identiteetti ?
- Koulun aikuisten väliset suhteet ja tämän näkyminen koulun arjessa
- Koulun aikuisten tapa puhua (vertaa esim. ruokapuhe)
- Johdetaanko koulua vahvuuksien kautta ja omalla esimerkillä?
- Annetaanko mahdollisuuksia yhteiseen kehittämistoimintaan?
- Huoltajien osallistaminen?

(Huusko 2020, Kasvatus 5/2020, 606-611)

Pedagoginen johtaminen ja opetussuunnitelman toteutuminen

- Pedagogisella johtamisella tarkoitetaan perinteisesti oppimiseen ja opetukseen liittyvien prosessien johtamista. Rehtori on ajan tasalla kasvatuksen ja opetuksen uudistuksista ja tietää opetussuunnitelman keskeiset asiat. Tällä hetkellä esimerkiksi 6.vuosiluokan arviointikriteerit ja niiden käyttöönotto 1.8.2023.

Keskustelua ja kysymyksiä

Positiivinen vahvistaminen voi näkyä koulun kulttuurissa monella tavalla. Kerro esimerkkejä omasta työyhteisöstäsi.

Positiivinen johtaminen koulun kontekstissa

Miksi positiivinen johtaminen on ajankohtaista?

Perustuu humanistiselle ihmiskäsitykselle ja arvomaailmalle

(vrt. valtioneuvoston asetus (422/2012) 2-4§)

Pedagogiset arvot (kasvatus- ja sivistysajattelu)

Edistää hyvinvointia ja oppimista

Oppimisen johtaminen, hyvinvoinnin johtaminen

Pedagoginen hyvinvointi

Tukee muutoksessa toimimista ja resilienssiä

Muutoksen johtaminen, muutoksessa johtaminen

Edistää laatua

Mahdollistaa positiivisen pedagogiikan toteutumisen

(Wennström 2021)

Positiivisen organisaation /koulun osatekijät

Wennströmin (Cheung 2014) mukaan seuraavat osatekijät kuuluvat positiiviseen organisaatioon

Myönteiset käytänteet (P = positivepractices)

Vuorovaikutus ja yhteistyö (R= relationshipenhancement)

Vahvuudet (I = individualattributes)

Positiivinen johtaminen/johtajuus (D = dynamicleadership)

Myönteiset tunteet ja ilmapiiri (E = emotionalwellbeing)

Positiivisen organisaation kehittäminen

Johtaminen, yhteisö, henkilöstö ja yksilö ovat vuorovaikutuksessa keskenään

- **Positiivinen johtajuus (ajattelun taso)**
  - Oma ajattelu ja toiminta, itsetuntemus
- **Positiivinen johtajuus (toiminnan taso)**
  - Työyhteisön toiminta, yhteistyö ja vuorovaikutus

Moniulotteinen opettajuus

Opettajan moniulotteinen osaaminen tarkoittaa mm. seuraavia asioita:

- 1. Opetuksen ja oppimisen tietoperusta.
  - Kontekstuaalinen tieto: tietämys koulujärjestelmästä ja oppimisympäristöstä sekä niihin vaikuttavista tekijöistä
- 2. Kognitiiviset taidot
  - Kommunikaatio, argumentointi, päättely, luovuus
- 3. Sosiaaliset taidot
- 4. Persoonalliset orientaatiot

(Metsäpelto & al, Kasvatus 2/2021, 164-177)

Rehtorilla taito yhdistää nämä yhteiseen tiedon tuottamiseen ja erilaisten suunnitelmien ja asiakirjojen laatimiseen

Oppimista ja hyvinvointia edistävän koulutyön järjestäminen OPS luku 5

- 5.1 yhteinen vastuu koulupäivästä: kouluun kiinnittyminen ja poissaolojen ehkäiseminen (OPH määräys 1.3.2023)
- 5.2 Yhteistyö: oppilaiden osallisuus, kodin ja koulun yhteistyö, koulun sisäinen yhteistyö ja yhteistyö muiden tahojen kanssa
- 5.3 kasvatust keskustelut ja kurinpidollisten keinojen käyttö (OPH määräys 1.8.2022)
- 5.4 opetuksen järjestämistapoja
- 5.5 opetuksen ja kasvatuksen tavoitteita tukeva muu toiminta

OPS luku 5 uusia määräyksiä

- 5.1 yhteinen vastuu koulupäivästä: kouluun kiinnittyminen ja poissaolojen ehkäiseminen (OPH määräys 1.3.2023)
- 5.3 kasvatust keskustelut ja kurinpidollisten keinojen käyttö (OPH määräys 1.8.2022)
- 5.6 paikallisesti päätettävät asiat: koulukohtaiset ratkaisut täsmennetään koulun lukuvuosisuunnitelmassa
  - Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa OPS:ssa,
    - mitkä ovat keskeiset tavoitteet ja toimintatavat hyvän ja turvallisen koulupäivän luomiseksi ja yhteistyön järjestämiseksi
    - toimintamallin oppilaiden poissaolojen ehkäisemiseksi ja suunnitelmalliseksi seuraamiseksi sekä niihin puuttumiseksi

Keskustelua OPS luvut 5.4 ja 5.5

Luku 5.4 kuvaa laajasti opetuksen järjestämistapoja: vuosiluokkiin sitomaton opiskelu, yhdysluokkaopetus, etäyhteyksiä hyödyntävä opetus, joustava perusopetus, opetus erilaisissa tilanteissa

Luku 5.5 keskittyy opetusta ja kasvatusta tukevaan muuhun toimintaan: kerhotoiminta, kirjastotoiminta, kouluruokailu, välitunnit, päivänavaukset, koulumatkat ja koulukuljetukset

Kuinka usein näitä asioita päivitetään paikalliseen opetussuunnitelmaan tai tarkennetaan lukuvuosisuunnitelmaan?
Esim. kouluruokailuun liittyvät asiat.

Välitehtävä OPS luku 5.6

Tutustukaa OPS luku 5.6.

Mitä uusia asioita paikalliseen opetussuunnitelmaan tulee kirjata?

Miten näiden asioiden käytännön toteutus tapahtuisi omassa koulussanne?

Miten kirjaisitte toteutuksen koulun lukuvuosisuunnitelmaan?

Kirjatkaa paikallisesti päätettävistä asioista lyhyt luonnos.

Yhteisöllisyys koulun toimintakulttuurissa

Yhteisöllinen opiskelijahuolto

Mielen hyvinvoinnin edistäminen opetussuunnitelmaa
mukailten

Perusopetuksen OPS luvut 4.2; 5.1 ja 5.6

Opetushallitus on 1.3.2023 antanut määräyksen:

Luku 4.2 toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

- Taustalla sitouttavan kouluyhteisötyön järjestäminen =>
- POL 26 §(947/2022) laki perusopetuslain muuttamisesta
- ” opetuksen järjestäjän tulee ennaltaehkäistä perusopetukseen osallistuvan oppilaan poissaoloja sekä seurata ja puuttua niihin suunnitelmallisesti. Opetuksen järjestäjän tulee ilmoittaa luvattomista poissaoloista oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle”

Opetussuunnitelman perusteet

luku 4.2

- ...Tavoitteena luoda toimintakulttuuria, joka edistää oppimista, osallisuutta ja kouluun kiinnittymistä tukevia ratkaisuja sekä hyvinvointia ja kestäväää elämäntapaa
- ...Yhteistyön lähtökohtana on yhteisön jäsenten hyvät yhteistyö ja vuorovaikutustaidot, joita opitaan ennen kaikkea luonnollisissa kohtaamisissa
- ...laaja-alaisen osaamisen korostuminen
- ...oppilaiden vertaissuhteiden aktiivinen tukeminen, myönteiset kokemukset ja merkityksellisyyden tunne yhteisön jäsenenä tukevat **kouluun kiinnittymistä**

Miksi yläkoululainen on poissa koulusta?

Pelkonen, J., Kiuru, N., & Virtanen, T. (2022)

Tutkijat määrittelivät kirjallisuuskatsauksen perusteella neljä kategoriaa:

1. Koulukieltäytyminen. Kouluun meneminen aiheuttaa tunne -elämän vaikeuksia, esim. ahdistusta
2. Pinnaaminen. Nuori tekee tietoisin valinnan olla poissa koulusta yksittäisiä tunteja tai kokonaisia päiviä
3. Huoltajalähtöinen poissaolo. Vanhemmat haluavat pitää lapsensa kotona ja eivät esim. ponnistele riittävästi nuoren kouluun saamiseksi
4. Koululähtöinen poissaolo. Koulun toiminta aiheuttaa poissaolon (koulupäivän keskeyttäminen ja lyhentäminen tai koulusta erottaminen oppilaan huonon käyttäytymisen takia)

Poissaolojen pulmallisuutta

- Ongelmasta puhutaan, jos poissaoloja on yli 10% mistä tahansa syystä lukuvuoden aikana
- Yksilö -ja ympäristötekijät poissaoloista voivat ilmetä samanaikaisesti, kasautua ja vaikuttaa toinen toisiinsa
- Koulupoissaoloja selvittävässä meta-analyysissä tutkittiin 44 tekijää (yksilö, perheet, vertaiset ja koulu) =>
  - Koulupoissaoloihinvaikuttavia tekijöitä löytyi 28
  - Yksilötekijöitä löytyi 16 (negatiivinen asenne koulua kohtaan, päihteet, psyykkiset ongelmat)
  - Perhetekijöitä löytyi 9 (vanhempien vähäinen sitoutuminen lapsen koulunkäyntiin)
  - Koulutekijöitä löytyi 3 (huono luokka-tai kouluilmapiiri)
  - Vertaistekijöillä (esim. kavereiden määrä, kiusatuksi joutuminen) ei havaittu oleva merkittäviä vaikutuksia poissaoloihin)

Opetussuunnitelman perusteiden luku 5.1

Opetussuunnitelman perusteiden luku 5.1

- poissaolojen suunnitelmallinen ennaltaehkäisy sekä kasvun ja oppimisen esteiden tunnistaminen ja poistaminen
- opettajan tekemät didaktiset ja pedagogiset ratkaisut
- edellyttää opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisten kanssa tehtävää yhteistyötä
- suunnitelmallinen poissaoloihin puuttuminen
- korostetaan **kouluun kiinnittymistä**: läsnäolon tukeminen nivelvaiheissa, tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelu (paikallisen tuntijaon muutos esim. terveystiedossa), huoltajien ja oppilaiden osallisuuden varmistaminen, läsnäolon merkityksen korostaminen

Mielen hyvinvointi OPS:ssa

luku 3.3

Laaja-alaisen osaamisen taidot L3: itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Kouluyhteisö ohjaa ymmärtämään, että jokainen vaikuttaa toiminnallaan niin omaan kuin toistenkin hyvinvointiin, terveyteen ja turvallisuuteen. Oppilaita kannustetaan huolehtimaan itsestä ja toisista, harjoittelemaan oman elämän ja arjen kannalta tärkeitä asioita sekä lisäämään hyvinvointia. Oppilaat oppivat perusopetuksen aikana tuntemaan ja ymmärtämään hyvinvointia ja terveyttä edistävien ja sitä haittaavien tekijöiden sekä turvallisuuden merkityksen ja hakemaan niihin liittyvää tietoa. He saavat mahdollisuuden kantaa vastuuta omasta ja yhteisestä työstä sekä kehittää tunnetaitojaan ja sosiaalisia taitojaan. Oppilaat kasvavat huomaamaan ihmissuhteiden ja keskinäisen huolenpidon tärkeyden.”

Keskustelua poissaoloista ja opetussuunnitelman perusteiden päivitetyistä luvuista 5.1

- Miltä tutkijoiden esittämä luokitus poissaolojen erilaisista syistä vaikuttaa? Löytyykö omasta koulusta kosketuspintaa?
- Millä tavoin luokitus voisi helpottaa poissaoloihin liittyvien pulmien ratkaisemista?
- Kouluun kiinnittyminen. Mitä kaikkea tämä omasta mielestäsi tarkoittaa?

Opetussuunnitelman perusteiden luku 8

8. Opiskeluhoolto

8.1 paikallisesti päätettävät asiat

Oppilas -ja opiskeluhooltolainmuutokset (377/2022) tulivat voimaan 1.1.2023 => Opetushallituksen oli uudistettava opetussuunnitelman perusteita, jotta koulutuksen järjestäjät voivat ottaa käyttöön lain 13§:n mukaiset opiskeluhooltosuunnitelmat 1.8.2023.

Opiskeluhooltopalvelujen osalta OPH ja THL ovat yhdessä valmistelleet uudet määräykset

Hyvinvointialueilla on yhteistyön velvoite opiskeluhooltosuunnitelmien valmistelussa

Luku 8.1

Keskeisiä muutoksia:

Koulutuksen järjestäjän on laadittava opiskeluhuollon kokonaisuuden toteuttamiseksi koulutuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma

Tämä korvaa paikallisen opiskeluhoitosuunnitelman.

Esi- ja perusopetuksessa siirrytään käyttämään käsitettä opiskeluhoitosuunnitelma.

Käsitteistöön tulee muita muutoksia (opiskeluhoolto, hyvinvointialue, sosiaali- ja terveyspalvelut)

OKM:n sitouttavan kouluyhteistyön SKY-hankkeen edellyttämä muutos perusopetuksen opetussuunnitelmaan perusteisiin on huomioitu

Luku 8.1 jatkuu

Suunnitelmassa tulee olla koulukohtaisesti seuraavat tiedot

1. Arvio opiskeluhuollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista
2. Koulun toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhuollon edistämiseksi
3. Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi
4. Yhteistyön järjestäminen
5. Suunnitelmat oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Kriisisuunnitelma

Luku 8.2 yhteisöllinen opiskeluhoito päivitettiin toukokuussa 2022

Keskustelua opiskeluhuollosta

- Miten yhteistyö hyvinvointialueen kanssa on lähtenyt liikkeelle?
- Yhteisöllinen opiskeluhuolto 90 % ja yksilökohtainen 10% opiskeluhuollon koko kuvassa. Toteutuuko tämä painotus?

Työpajatehtävä

Tarkastelkaa oheisia kuvioita siten, että oppilaiden ja opiskelijoiden kouluhyvinvoinnista tulee mahdollisimman monipuolinen ja kattava.

Kirjatkaa ja nostakaa esille

1. ne asiat, jotka ovat mielestänne kaikkein tärkeimpiä
2. ne, jotka vaativat kehittämistä
3. ne asiat, jotka toimivat

Esimerkki

Verso

KIVA tiimi

Tunne- ja
turvataitokas
vatus, mielen
hyvinvointi,
kaveritaidot

Kerhot,
tukioppilastoimin-
ta, kuraattori,
koukuvaarit ja
-mummit

kyselyt

Välitehtävä

- Selvittäkää omalla hyvinvointialueellanne, miten alueellisen hyvinvointisuunnitelman laatimisprosessi on alkanut. Kirjatkaa lyhyesti keskeisiä asioita.

Diassa nro 29 on listattu koulukohtaiseen opiskeluhuoltoon kirjattavia asioita. Valitkaa näistä 2-3 kohtaa ja verratkaa nykyisiin, käytössä oleviin suunnitelmiin.

Kirjatkaa asioita, jotka vaativat muuttamista ja päivittämistä.

Yhteisöllisyys koulun toimintakulttuurissa

Oppimisympäristöt ja pedagogiikka

Yhteisöllinen tiedon tuottaminen

Tiimit

Vähän historiaa ....

- Kurt Lewin 1939: oppimisympäristön merkitys käyttäytymiseen; käyttäytyminen on persoonan ja ympäristön funktio
- Urie Bronfenbrenner 1979: the ecology of human development, jossa erilaiset ympäristöt ovat systeeminen kokonaisuus, jossa erilaiset tarkastelun tasot ovat vuorovaikutuksessa => kouluympäristö on osa laajempaa sosiaalista ja yhteiskunnallista järjestelmää
- John Dewey 1903: koulun, ympäröivän yhteisön ja yhteiskunnan kiinteä yhteys

Näiden yhteys perusopetuksen opetussuunnitelman laaja-alaisen osaamisen tavoitteisiin!

Tila tuo yhteen toimijoita ja pedagogiikkaa

Monipaikkaisuus, muuntojoustavuus, tila pedagogisena välineenä

Oppimisympäristöt tutkimuksen kohteena koulussa

- Oppimistila (learning spaces): formaalit oppimisen tilat
- Oppimismaisema (learning landscapes): informaalit ja formaalit oppimisen tilat

⇒ Olisiko hyvä puhua laajasta systeemisestä kokonaisuudesta, jossa mukana sosiaalinen, fyysinen, psyykinen ja pedagoginen ulottuvuus? Sekä ympäröivän yhteiskunnan ilmiöiden vaikutus oppimisympäristöön?

Fyysinen ulottuvuus sisältää artefaktit, työvälineet ja resurssit

Sosiaaliseen ulottuvuuteen kuuluu ryhmittely, roolit, työnjako

Pedagoginen ulottuvuus kohdistuu työtapoihin

Psyykinen ulottuvuus kohdistuu esteettisyyteen, turvallisuuteen, viihtyisyyteen

OPS:n asettamia tavoitteita oppimistilalle

Pedagogisesti monipuolinen ja joustava

Oppilaan kasvun ja oppimisen tukeminen

Mahdollistaa tutkimisen ja luovat ratkaisut työtavoissa

Toiminnallisuus

Aktivoi osallistumaan

Itseohjautuvuuden tukeminen

Vuorovaikutuksen ja yhteisöllisyyden tukeminen

Yksilöllisten tarpeiden huomioiminen

Opiskelumotivaation vahvistaminen

(POPS 2014, luvut 3 ja 4)

Tavoitteiden kohtaaminen eri toimijoilla

Mitä eri toimijat haluavat ja ymmärtävät oppimisympäristöistä?

Valtakunnallinen ohjaus: opetussuunnitelma, RT -kortisto

Kunnan strategia ja sen liittäminen OPS:n

Kunnan opetuksen ja sivistyksen strategia, toimintasuunnitelma, visiot ja painopisteet

Koulujen toimintakulttuuri

Opettajien ammatillisuus

Sidosryhmien osallisuus ja toiminta

Megatrendit, trendit, signaalit, yllätykset

Toimivat tiimit

Samuli Ranta ja Satu Uusiautti Lapin yliopistosta ovat tutkineet tiimityötä varhaiskasvatuksessa. Tulokset ovat hyvinkin sovellettavissa perusopetukseen.

Tiimityön eri näkökulmat:

Onnistuneen työnteon elementti

Kollektiivinen kompetenssi esille

Toimivuus ennustaa hyvää tulosta

Pahimmillaan pakonomaista puurtamista

Työskentelyn tehokkuus ja laadukkuus eivät tarkoita samoja asioita

Moniammatillisuus, rikkaus ja haaste

Näkemyksiä tiimityön merkityksellisyydestä

Johdonmukaisuus, yhteiset pelisäännöt

Tietoisuus siitä, mitä odotetaan omasta työstä

Säännölliset tiimipalaverit, mutta työpäivän sisällä tulisi tilanteita, joissa mahdollisuuksia jakaa kokemuksia

Myönteinen vuorovaikutus, arvostus ja keskinäinen kunnioitus luovat pohjan toimivalle tiimille => lapset ottavat mallia, miten erilaiset aikuiset voivat muodostaa toimivan ryhmän/tiimin

Heikosti toimiva tiimi voi vaikuttaa myös lasten käyttäytymiseen

Vrt. yhteisopettajuus

Toimiva tiimityö

Edellytykset, elementit, seuraukset

1. Edellytykset

Johdon tuki tiimityölle ja kehittämiselle, pedagoginen osaaminen, työntekijöiden pysyvyys, avoin ja kannustava ilmapiiri sekä työskentelykulttuuri

2. Elementit

Dialogisuus, keskustelut, yhteinen suunnittelu sekä visio pedagogista arvoista ja tavoitteista

3. Seuraukset

Myönteiset oppimiskokemukset, vuorovaikutus, myönteiset suhteet sidosryhmiin, henkilökunnan viihtyminen työssään, jopa kukoistaminen

Pohdittavaksi tiimityöstä

- Ei ole aina helppoa
- Edellyttää yhteistyö - ja vuorovaikutustaitoja
- Pedagogiikka nousee keskiöön
- Oppimiskokemusten ja lasten vertaissuhteiden huomioiminen onnistuu paremmin tiimissä kuin yksin
- Ammatillinen kasvu ei onnistu yksin tekemällä

Tiimeistä yhteisölliseen tiedon tuottamiseen, kollaboraatioon

- Teoriatiedon ja kokemustiedon kohtaaminen = > yhteisen tiedon tuottamisen prosessi
- Vygotskyn lähikehityksen vyöhykkeen teoria on taustalla esim. sosiokonstruktivisessa oppimiskäsityksessä
  - Sosiaalisessa vuorovaikutuksessa tapahtuva yhteistyö
  - Arki- ja teoriatiedon hedelmällinen vuorovaikutus
  - Muutokseen ja uuden tiedon tuottamiseen pyrkivä opetus
  - Tiedon konstruointi on yhteinen toiminta

Oppimiskäsityksen soveltaminen siihen, että työyhteisöllä/opettajalla nousee tavoite työarjesta kehittää omaa työtään.

Lähikehityksen vyöhyke

- Vygotskyn (1978) mukaan lähikehityksen vyöhyke on yksilön tai yhteisön suorituskyvyn ja osaamisen ylärajoilla oleva dynaaminen vyöhyke, jossa älykkään toiminnan kehittyminen tapahtuu
- Liian vaikea tehtävä pyritään ratkaisemaan yhdessä
- Oleellista oppimisen ja ajattelun kehittymisen kannalta on yksilön vuorovaikutus toisten ja ympäristön kanssa

Yhteisöllinen tiedon tuottaminen

- Ideana on yhteistoiminnallinen tiedon käsittely, ei tietojen siirtäminen yksilöiltä toiselle = kollaboraatio
- Kollaboraatioissa ei ole kiinteää työnjakoa, osallistujien roolit ovat joustavia ja vaihtelevia. Asiantuntemus on samantasoista, vaikka näkemykset, tieto ja taito ovat erilaisia
- Vrt. ryhmätyö, jossa asetettu työnjako, osatehtävien ratkaiseminen yksilöllisesti, yhteisen tuotoksen koonti

Keskustelua

- Ryhmätyö ja yhteisöllinen tiedon tuottaminen

Mitä eroja teille tulee vielä lisäksi mieleen?

Co-operation

Collaboration

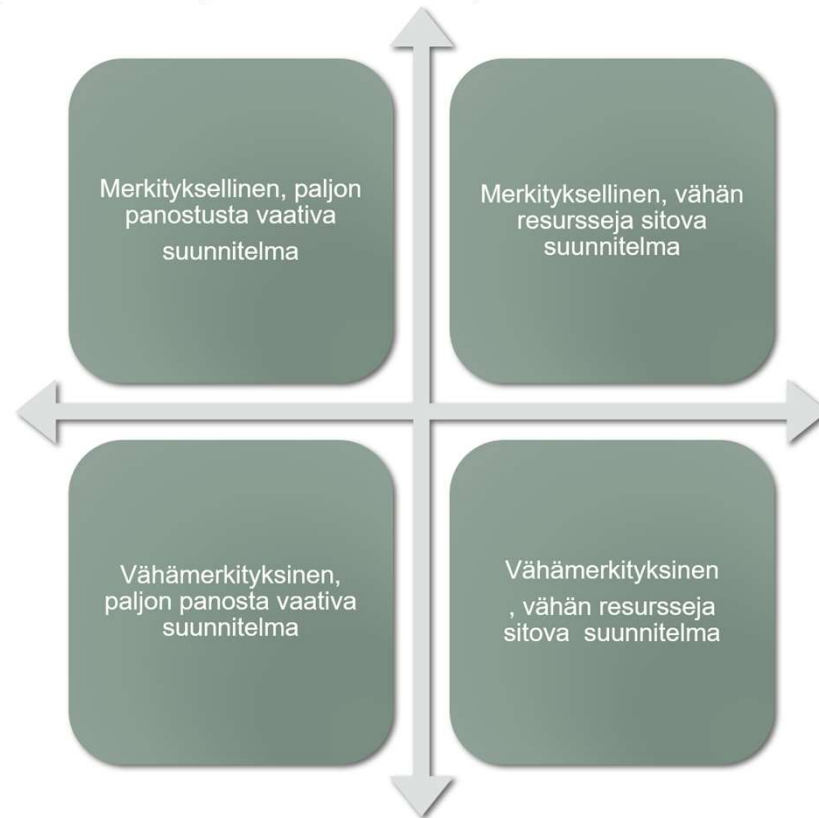

Työpajatehtävä

Yhteisöllinen opiskeluhoolto:

Miten käyttäisitte kollaboraatiota yhteisöllisen opiskeluhoollon kehittämiseen tai jonkin muun koulun suunnitelman työstämiseen?

Välitehtävä. Työyhteisöissä ja kouluissa tehdään lukuisia suunnitelmia, joita normit edellyttävät. Täyttäkää laatikoita siten, että määritelmät sopivat ko. suunnitelmaan. Kirjatkaa myös, miten suunnitelmat on työyhteisössä tehty. Onko toteutettu yksin, tiiminä, yhteisöllisesti, ryhmässä, jokin muu tapa.

Yhteisöllisyys koulun toimintakulttuurissa

Pedagoginen hyvinvointi,
koulun kehittäminen ja henkilöstön jaksaminen
Laatukriteerit, tarvitaanko perusopetukseen?

Pedagogisten yhteisöjen hyvinvoinnin tekijöitä

Luomanen, T., Luomanen - Jaakkola, L. 2023. Inhimilliset systeemit. Pedagogisten yhteisöjen systeemitietoinen kulttuuri

Systemitietoisien toimintakulttuurin tärkeimmät arvot ovat:

Luottamus

Turvallisuus

Hyväntahtoinen vuorovaikutus

Tavoitetietoisuus

Muita osa-alueita ovat esimerkiksi ihmisyyteen, yhdenvertaisuuteen ja sivistyksen tähtäävät toimintatavat, kieli ja vuorovaikutustietoisuus, johtaminen (vrt. perusopetuksen tavoite, valtioneuvoston asetus 422/2012, POL § 2)

Systemitietoisuus tarkoittaa sitä, että ymmärtää, mitkä kaikki elementit voivat vaikuttaa inhimillisen systeemin toimintaan.

Pedagogisen yhteisön toimintakulttuurilla tarkoitetaan arjen rakenteita, toiminta- ja ajattelutapoja, jotka vallitsevat yhteisössä.

Luottamus

Luottamus synnyttää turvallisuutta, joka on välttämätöntä, jotta jokainen voi kasvaa omaan ”potentiaaliinsa”.

Luottamuksen syntyyn vaikuttavat:

Yhteiset kokemukset, minkä takia se on koko yhteisön asia

Luottamus voidaan ymmärtää eri tavoin, siksi on hyvä keskustella, mitä luottamus tarkoittaa meidän työyhteisössä

Joskus on hyvä arvioida, toteutuuko luottamus meidän työyhteisössä. Mitä esim. mikromanageeraaminen vaikuttaa luottamukseen?

Oppiva organisaatio antaa hyvät mahdollisuudet luottamuksen palauttamiseen.

Luottamuksen ABI malli: ability, benevolence, integrity

Turvallisuus

Koulun, työyhteisön jäsen voi luottaa olevansa osa yhteisöä omana itsenään, mahdollisuus kasvaa, kehittyä, muuttua.

Luottamus synnyttää turvallisuutta; koko potentiaali käyttöön ja uskallus rakentamaan kritiikkiin

Ammatillinen vuorovaikutus: mahdollisuus ja uskallus esittää eriäviä mielipiteitä keskittyen enemmän ilmiöihin kuin ihmisiin. Vrt. opettajien huoneen pedagoginen keskustelu

Noviisiopettaja työyhteisössä: opettelu, onnistuminen, erehtyminen. Patrikaisen jo 1990 - luvulla esittämät eri opettajuudet: opetuksen suorittaja, tiedon siirtäjä ja oppimisen kontrolloija, oppimaan ja kasvamaan saattaja, kasvu- ja oppimisprosessin ohjaaja. Tai tekninen suorittaja tai pätevä tekijä?

Hyväntahtoinen vuorovaikutus

Työyhteisön arvopohja vaikuttaa siihen, miten ihmiset puhuvat toisilleen, kuinka ollaan vuorovaikutuksessa, millä tavoin erehdyksiin suhtaudutaan

Yhteisesti rakennettu toimintakulttuuri sallii sen, että on aidosti lupa puhua ikävistä ja vaikeista asioista. Kun luottamus ja turvallisuus on työyhteisössä kunnossa, niin jokaisella on rohkeutta ottaa esille myös vaikeita asioita ja joita esihenkilö ei haluaisi kuulla.

Dialogisuus mieluummin kuin debatti

Tavoitetietoisuus

Jokainen työyhteisön jäsen tietää, mikä on toiminnan keskiössä ja miten oma työ liittyy siihen. Paljon puhutaan opettajan ”perustehtävästä”.

Normit määrittävät perustehtävää, mutta unohtuuko se joskus muutoksen vauhdissa?

Tavoitteen tarkastaminen yhdessä:

1. Uudet ilmiöt
2. Vision ”päivitys”
3. Reunaehdot
4. Minkä yhden asian muuttaminen tai muuttuminen vaikuttaisi heti tavoitteeseen?
5. Millä pienellä askeleella, muutoksella päästään tavoitteeseen?
6. Mitä minä voin tehdä, mitä odotan toisilta, mitä voimme tehdä yhdessä

Koulun kehittämistyö yhteisöllisen oppimisen ja jaksamisen tukena

Koulu-uudistukset: oppiminen, jaksaminen, uudistaminen. Miten tavoitteet siirretään pedagogisiin käytäntöihin? Sitoutuminen? Jaksaminen kehittämistyön aikana?

Rehtoreiden ja opettajien jaksamisella on keskeinen rooli opetuksen sujumisessa ja oppilaiden oppimisessa.

Perinteisesti on pohdittu ja selvitetty sitä, mikä vaikuttaa uudistusten onnistumiseen eli miten tavoitteet on saavutettu.

⇒ luottamus, kuunteleminen, osallistaminen

⇒ tavoitteet linjassa, johdonmukaisuus dokumenteissa (esim. OPS)

Tikkanen, L. 2020. Yhteisöllistä oppimista ja jaksamista tukevan koulun kehittämisen anatomia. Helsingin yliopisto, kasvatustieteellinen tiedekunta. Kasvatustieteellisiä tutkimuksia 73.

Yhteisöllinen oppiminen ja jaksaminen kietoutuvat toisiinsa

- Hallintotasolla pitää tunnistaa, toimijoiden osaaminen ja siihen mahdollisesti liittyvät puutteet. Eri tasoilla täytyy vuorovaikutuksen toimia
- Vastavuoroinen kehittäminen: paikallistason aloitteet yhdistyvät hallintotason tukeen. Kehittämistyö mahdollistaa yhteisöllisen oppimisen. Vaikuttavuus vahvistuu. Kuormittavuus vähenee, kun työtahdin säätelyä mietitään yhdessä

Koulun kehittämisessä, henkilöstön jaksaminen ja yhteisöllinen oppiminen kulkevat käsikädessä, vuoropuhelu eri tasojen välillä tulee edelleenkin lisätä: mitä kehitetään ja miten kehitetään

Muutoksen johtaminen keskiöön, selkeä työnjako ja tiedottaminen kannattaa

Eri toimijoiden osallisuuden, osaamisen ja asiantuntijuuden hyödyntäminen

Keskustelua

Luomanen ja Tikkanen tuovat esille ehkä tuttujakin näkökulmia työyhteisön toimivuuteen liittyen. Varsinkin niissä tilanteissa, joissa edessä häämöttää muutos tai jokin kehittämistyö.

Miten esim. jaksamista ja osaamista pitäisi huomioida enemmän omissa työyhteisöissänne, kun kehittämistyötä tehdään tai valmistellaan esim. erilaisia normien edellyttämiä suunnitelmia?

Laatukriteerit perusopetuksessa, tarvitaanko?

Perusopetuksen laatukriteerit julkaistiin 2012. Lähtökohdaksi oli tällöin helpottaa kuntien työtä, mutta myös vahvistaa alueellista laatutyötä perusopetuksessa.

Laatukriteerejä oli 13 ja näistä muodostettiin ns. laatukortit:

1. Johtaminen
2. Henkilöstö
3. Taloudelliset resurssit
4. Arviointi
5. OPS:n toteuttaminen
6. Opetus- ja opetusjärjestelyt
7. Oppiminen, kasvun ja hyvinvoinnin tuki
8. Osallisuus ja vaikuttaminen
9. Kodin ja koulun yhteistyö
10. Fyysinen oppimisympäristö
11. Oppimisympäristön turvallisuus
12. Perusopetuksen ap - ja ip toiminta
13. Koulun kerhotoiminta

Kuntien opetuksen itsearviointi

- Perusopetuslaki edellyttää, että kunnat arvioivat antamaansa koulutusta sekä osallistuvat ulkopuoliseen toimintansa arviointiin => oman toiminnan ja opetuksen laadun kehittäminen

Karvi (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus) toteutti (2017) laajan perusopetuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjien itsearvioinnin ja laadunhallintakäytänteiden itsearvioinnin.

Alkava taso 59%

Kehittyvä taso 38 %

Edistynyt taso 0 %

Puuttuva taso 4 %

=> Lainsäädännön edellyttämä toiminta ei toteudu ja systemaattinen itsearviointi ei ole juurtunut osaksi kaikkien järjestäjien toimintaa

Laadunhallinta nyt

Syksyllä 2021 kartoitettiin laadunhallinnan nykytilaa kyselyllä ja neljällä kuulemisella. Johtopäätöksiä:

Laadunhallinnan kehittämiseen oli panostettu, enemmän kehittyvällä tasolla olevia järjestäjiä kuin vuonna 2016

Laadunhallinta ja johtamisjärjestelmä oli integroitu, liittyivät kiinteästi toisiinsa

Erilaiset järjestäjät, erilaiset haasteet. Pienissä kunnissa puutteelliset aika- ja henkilöstöresurssit, suurilla kaupungeilla segregaatio ja väestönkasvu.

Laadunhallintaa edistävät johdon ja henkilöstön sitoutuminen, säännöllinen laatutyö, hyvin toimiva yhteistyö eri toimijoiden välillä.

Laatukriteereihin liittyvät toiveita

- Kansallisesti yhtenäiset ja yleisesti noudatettavat laatutavoitteet ovat tärkeä asia
- Uusia kansallisia laatukriteereitä piti erittäin tärkeänä jopa 54% järjestäjistä

Toiveita:

selkeys

sopivuus erilaisille järjestäjille ja erilaisiin olosuhteisiin

yhteensopivuus opetussuunnitelman kanssa

soveltuvuus koulun arkeen

sopivuus muiden kouluasteiden laatukriteereihin

resurssit kuntoon ja kansallinen tuki

alueellinen yhteistyö

Lukiokoulutuksen laatutekijät

- Lukiokoulutuksen laatustrategiassa määriteltyjä laatua kuvaavia tekijöitä ovat: laadukas oppiminen, hyvinvointi ja osallisuus, kehittyvä toimintakulttuuri ja saavutettavuus
- Laatutekijät liittyvät toiminnan rakenteisiin, prosesseihin tai tuloksiin. Arviointi voidaan toteuttaa kansallisella, paikallisella tai koulun tasolla.
- Laatutekijöitä kuvataan paikallisesti asetettujen tavoitteiden kautta
- Lainsäädäntö ja OPS määrittävät myös vaatimustasoa
- Lukion arjessa yhteisöllinen ja osallistava laadun kehittäminen

Laadukas oppiminen, hyvinvointi ja osallisuus

Laadukas oppiminen

Vuorovaikutuksessa oppiminen, kelpoiset opettajat, monipuoliset oppimisympäristöt, monipuoliset arviointikäytännöt, digitaalisuuden hyödyntäminen, opetuksen suuntaaminen opiskelijoiden tarpeiden mukaisesti, erityisopetuksen saatavuus, ohjaus

Hyvinvointi ja osallisuus

Yhteisöllisyys, laadukas opiskelijahuolto, liikunnallisen elämäntavan edistäminen, ohjaus ja oppimisen tuki, opiskelijalähtöisyys, osallistaminen, henkilöstön monipuolinen osallistuminen ja vaikuttaminen

Kehittyvä toimintakulttuuri, saavutettavuus

Kehittyvä toimintakulttuuri

Opetussuunnitelman toimivuus, kehittyminen ja uudistuminen, yhdessä, tiedolla johtaminen, verkostoituminen, oppivan yhteisön toimintaperiaatteiden toteutus, tavoitteellinen työskentely, myönteinen asenne oppimiseen

Saavutettavuus

Yhtäläiset mahdollisuudet lukiokoulutukseen, kieli -ja kulttuuritietoisuus, digitaalisuuden hyödyntäminen

Keskustelua

- Arvioikaa ja keskustelkaa oman koulunne laatutyöstä ja opetukseen liittyvästä itsearvioinnin toteutuksesta

Millä tasolla olette?

alkava, kehittyvä, edistynyt, puuttuva

Tarvitaanko laatukortteja edelleen?

Välitehtävä

- Miten omassa työyhteisössä voisi kehittää Luomasen esittämää pedagogisen hyvinvoinnin keskeisiä asioita:

Luottamus, turvallisuus, hyväntahtoinen vuorovaikutus, tavoitteet.

Kirjaa jokaisesta kohdasta muutama esimerkki ja kehittämiskohde jokapäiväiseen koulunpitoon liittyen.

Lähteet

Perusopetusasetus <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980852#L1P9> (Viitattu 8.5.2023)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Opetushallituksen verkkosivut <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet> (Viitattu 8.5.2023)

Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta. <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2012/20120422> (Viitattu 9.5.2023)

Laki perusopetuslain 26 §:n muuttamisesta. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2022/20220947> (Viitattu 9.5.2023)

Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Harvard University Press, US.

Cheung, R. K. H. (2014). *An ethnographic case study on transformation of a social welfare agency into a positive organization*. The Hong Kong Polytechnic University, Hong Kong. <https://theses.lib.polyu.edu.hk/handle/200/8209> (Viitattu 9.5.2023)

Dewey, J. (1903). *Democracy in Education*. *The Elementary School Teacher*, Vol. 4, No. 4, 193-204. <https://www.jstor.org/stable/992653> (Viitattu 8.5.2023)

Harjunen, E., Hietala, R., Lepola, L., Räisänen, A. & Korpi, A. (2017). *Arvioinnilla luottamusta - Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjien laadunhallinta- ja itsearviointikäytänteet*. <https://karvi.fi/publication/arvioinnilla-luottamusta-perusopetuksen-lukiokoulutuksen-jarjestajien-laadunhallinta-itsearviointikaytanteet/> (Viitattu 8.5.2023)

Huusko, J. (2020): Positiivisen vahvistaminen koulun toimintakulttuurissa *Kasvatus*, 51(5), 606-611.

Huusko, M., Lepola, L., Sarkkinen, T., Tuurnas, A. & Vlasov, J. (toim.) (2021). *Laadunhallinta suomalaisessa kasvatus- ja koulutusjärjestelmässä*. <https://karvi.fi/publication/laadunhallinta-suomalaisessa-kasvatus-ja-koulutusjarjestelmassa/> (Viitattu 8.5.2023)

Lewin, K. (1939).

Patterns of aggressive behavior in experimentally created "social climates". *The Journal of social psychology* 2(10). Taylor & Francis Group, US.

Field theory and experiment in social psychology: Concepts and methods. *American journal of sociology* 6(44). University of Chicago Press, US.

Luomanen, T., Luomanen - Jaakkola, L. (2023). *Inhimilliset systeemit. Pedagogisten yhteisöjen systeemitietoinen kulttuuri*. Edita, Helsinki.

Metsäpelto, R.-L., Heikkilä, M., Hangelin, S., Mikkilä-Erdmann, M., Poikkeus, A.-M., & Warinowski, A. (2022). *Osaamistavoitteet luokanopettajakoulutuksen opetussuunnitelmissa: Näkökulmana moniulotteinen opettajan osaamisen prosessimalli*. *Kasvatus*, 52(2), 164-179. <https://doi.org/10.33348/kvt.111437> (Original work published 24. syyskuuta 2021) OPS

Pelkonen, J., Kiuru, N., & Virtanen, T. (2022). *Miksi yläkoululainen on poissa koulusta? Integroiva kirjallisuuskatsaus koulupoissaolotyyppeihin liittyvistä yksilö- ja ympäristötekijöistä*. *Kasvatus*, 53(3), 287-303. <https://doi.org/10.33348/kvt.120236>

Ranta, S & Uusiautti, S. (2022). *Functional Teamwork as the Foundation of Positive Outcomes in Early Childhood Education and Care Settings*. Cambridge Scholars Publishing, UK.

Ranta, S., & Uusiautti, S. (2022). *Toimiva tiimityö onnistuneen varhaiskasvatuksen perustana*. *Kasvatus*, 53(1), 79-85. <https://doi.org/10.33348/kvt.113950> (Viitattu 8.5.2023)

Tikkanen, L. (2020). *Yhteisöllistä oppimista ja jaksamista tukevan koulun kehittämisen anatomia*. Helsingin yliopisto, kasvatustieteellinen tiedekunta. *Kasvatustieteellisiä tutkimuksia* 73.

Vygotsky, L.S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological functions*. Harvard University Press, Cambridge.

Wennström, S. (2021). *Positiivinen johtaminen. Johda paremmin opetus- ja kasvatusalalla*. PS-kustannus, Jyväskylä.